

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету
 /Калинич І.В./
« 31 » серпня 2020 року

**СИЛАБУС ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ»**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 “Природничі науки”
Спеціальність	106 “Географія ”
За освітньою програмою	Географія
Статус дисципліни	обов’язкова

Назва курсу	Історія, теорія і методологія географічної науки
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра фізичної географії та раціонального природокористування
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 «Природничі науки» 106 «Географія»
Викладачі курсу	Дністрянський Мирослав Степанович Карабінюк Микола Миколайович
Профайл викладачів	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/geograph-fiz_geo/staff
E-mail	mykola.karabiniuk@uzhnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://e-learn.uzhnu.edu.ua/course/view.php?id=765
Мова викладання	Українська
Тривалість курсу	3 кредити ЄКТС / загальна кількість годин – 90
Обсяг курсу	Кількість годин (денна ф.н.): аудиторних – 42, лекцій – 24, семінарських – 18, СРС – 48 Кількість годин (заочна ф.н.): аудиторних – 12, лекцій – 8, практичних – 4, СРС – 78
Формат курсу	Очний
Анотація до курсу	Навчальний курс «Історія, теорія і методологія географічної науки» є обов'язковим компонентом циклу професійної підготовки студентів спеціальності 106 «Географія». При вивченні дисципліни студенти мають можливість всесторонньо ознайомитися із особливостями формування і розвитку багатогранної географічної науки, її теоретико-методологічною основою та освоїти низку сучасних методик проведення географічних досліджень
Ключові слова	Географічні знання, концепція, гіпотеза, теорія, науковий підхід, метод, методологія.
Мета та цілі курсу	Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей: ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

	ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах. ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання. ФК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації. ФК 9. Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності				
Пререквізити курсу	Базові знання попередніх дисциплін, які вивчалися впродовж 1–6 семестрів навчання у ВНЗ – Вступ до фаху за спеціальністю географія, Основи наукових досліджень / Науково-дослідна робота студентів, Методи фізико-географічних досліджень / Методологія і методи суспільно-географічних досліджень та ін.				
Очікувані результати навчання	У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен Знати: ⇒ історичні особливості формування і розвитку географічної науки та вклад провідних науковців-географів у її збагачення; ⇒ теоретичні основи географічної науки, поняття та концепції; ⇒ методологічні особливості географічної науки та сучасні тенденції розвитку методик дослідження у географії.			ПРН 1 ПРН 3 ПРН 4	
	Вміти: ⇒ виокремлювати та аналізувати особливості основних етапів розвитку географічної науки в Україні та Світі; ⇒ здійснювати аналіз теоретичної бази географії та її концептуальних напрямків на окремих етапах розвитку; ⇒ обґрунтовано застосовувати методологію географічної науки; ⇒ проводити самостійне географічне дослідження, грамотно оформляти результати досліджень відповідно до стандартних вимог.			ПРН 5 ПРН 9	
Навчальні техніки та методи, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекція – використовується для розгорнутого теоретичного викладу навчального матеріалу, аналізу та обґрунтування складних і розлогих питань; бесіда – діалогічний метод навчання, під час якого викладач через постановку ретельно продуманої системи запитань підводить студентів до розуміння нового матеріалу або перевіряє засвоєння ними уже вивченого; диспут – усний публічний спір при обговоренні наукових проблем з метою пошуків істини; семінар – зібрання групи студентів, які зайняті науковими дослідженнями або вивченням наукових проблем, під керівництвом одного або декількох викладачів для обговорення питань, що представляють взаємну цікавість; пояснення – вербальний метод навчання, який передбачає розкриття сутності певного явища, процесу, закону та ін.				
Необхідне обладнання	Географічні карти, ілюстрації, схеми, таблиці тощо, відповідно до теми заняття.				
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни				
	Діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість	Макс. кількість балів (сумарна)	Кількість	Макс. кількість балів (сумарна)
		Семінарські заняття	4	50	5

	Модульна контрольна робота	1	50	1	50
	Разом		100		100
	Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Історія, теорія і методологія географічної науки» проводиться двічі на семестр, згідно з розкладом модульних контролів визначених навчальною частиною за робочими навчальними планами в межах годин, які відведені на семінарські заняття. До виконання модульної роботи допускаються студенти, які виконали завдання на семінарських заняттях, що передбачені програмою дисципліни. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за семінарські заняття та самостійної роботи. Виконання модульної контрольної роботи передбачає виконання студентом завдань трьох рівнів складності: перший – 5 тестів (2 бали за кожну правильну відповідь (разом 10 балів)); другий – 2 терміни (5 балів за повне визначення кожного терміну (разом 10 балів)); третій – 2 теоретичні запитання (15 балів за вичерпну відповідь кожного запитання (разом 30 балів)). Максимальна кількість балів одержаних під час модульної контрольної роботи становить 50 балів. Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються. Після завершення другого модульного контролю викладач оголошує загальну кількість балів накопичених студентом за семестр навчання. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзамен може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. У разі якщо студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає екзамен за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому, у підсумкову оцінку не враховуються (не додаються) бали накопичені студентом впродовж навчального семестру. Семестровий контроль з дисципліни «Історія, теорія і методологія географічної науки» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в усній формі за змістом та структурою екзаменаційних білетів (попередньо затверджених на засіданні кафедри), які цілісно охоплюють навчальний матеріал, визначений робочою навчальною програмою дисципліни. Термін проведення семестрового контролю визначений графіком навчального процесу. Впродовж семестру студенти мають можливість набрати від 0 до 100 балів, що переводиться у національну шкалу оцінювання і, відповідно, у шкалу ECTS. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзамен може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення їх результатів. Під час підсумкового семестрового контролю студент, який набрав більше 60 балів, має право підвищити свою оцінку склавши іспит і, незважаючи на успішність спроби, його оцінка не може бути нижчою від суми балів накопичених впродовж навчального семестру. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається викладачем головно на основі оцінювання відповідей на питання екзаменаційних білетів з урахуванням балів, отриманих за відповіді на додаткові питання.				
Підсумковий контроль, форма	Іспит, усна форма				
Зміст курсу	Модуль 1 Тема 1. Предметна сфера та зміст географії. Система географічних наук та				

	її розвиток Тема 2. Зміст, структура і завдання курсу. Періодизація історії географії Тема 3. Географія Давнього Світу Тема 4. Географія Середньовіччя. Великі географічні відкриття та їхні наслідки Тема 5. Розвиток географічної науки у Новий час та у другій половині XIX – на початку XX ст. Тема 6. Становлення сучасної географічної науки у XX – на поч. XXI ст. Тема 7. Географічне вивчення території України та формування української географічної науки. Модуль 2 Тема 8. Теоретичний рівень наукового географічного знання Тема 9. Закони і закономірності як теоретичне ядро географічної науки Тема 10. Географічний простір і час. Мова географії Тема 11. Природно-географічні й еколого-географічні концепції Тема 12. Політико-географічні концепції Тема 13. Становлення методології географічної науки Тема 14. Методологічні підходи сучасної географічної науки
Література для вивчення дисципліни	Основна література 1. Богучарсков В. Т. История географии: Учебное пособие для вузов / В. Т. Богучарсков. – М.: Академический Проект, 2006. – 560 с. 2. Влах М. Теорія і методологія географічної науки : навч. Посібник / М. Влах, Л. Котик. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017. – 120 с. 3. Влах М. Історія географії : навч. посібник / М. Влах. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. – 338 с. 4. Влах М. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник для самостійної роботи студентів / М. Влах, Л. Котик. – Ч. 1. : Семінарські заняття. Тести. Індивідуальне навчально-дослідне завдання. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 122 с. 5. Методологія географії. Навчальний посібник (практичний курс) / О. В. Браславська, О. В. Герасименко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. – 28 с. 6. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. 7. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчально-методичний посібник // К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 172 с. 8. Шальнев В. А. История, теория и методология географической науки / В. А. Шальнев. – Ч. 1, 2. – Ставрополь: Изд-во СГУ, 2010. – 111 с. Допоміжна література 9. Верн Ж. Всеобщая история географических открытий / Ж. Верн. – М.: Изд-во: Эксмо, Око, 2008. – 896 с. 10. Дністрянський М. С. Геополітика: Навчальний посібник / М. С. Дністрянський. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 436 с. 11. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: Навч. посібник / Я. І. Жупанський. – Львів: Світ, 1997. – 267 с. 12. Исаченко А. Г. Теория и методология географической науки: Учеб. для студ. вузов / А. Г. Исаченко. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 400 с. 13. Кілінська К.І. Основи науково-дослідної роботи з географії: Навч.

	посібник / К. І. Кілінська. – Чернівці: Рута, 2001. – 112 с. 14. Колосов В. А., Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география: Учебник для вузов / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 479 с. 15. Круль В.П. Історія та методологія географічної науки: конспект лекцій / В. П. Круль. – Чернівці: Рута, 2000. – 84 с. 16. Мороз С. А. Методологія географічної науки: Навч. посібник / С. А. Мороз, В. І. Онопрієнко, С. Ю. Бортник. – К. : Заповіт, 1997. – 333 с. 17. Муки танов Н. К. От Страбона до наших дней: (Эволюция географических представлений и идей) / Н. К. Муки танов. – М.: Мысль, 1985. – 240 с. 18. Саушкин Ю. Г. История и методология географической науки / Ю. Г. Саушкин. – М.: Издательство МГУ, 1976. – 423 с. 19. Теория и методология географической науки: Учебник для вузов / Под ред. М. М. Голубчика и С. П. Евдокимова. – М.: Изд-во ВЛАДОС, 2005. – 344 с. 20. Шальнев В. А. История, теория и методология географической науки. Ч.1 / В. А. Шальнев. – Ставрополь: Изд-во СГУ, 2010. – 111 с.
Інформаційні ресурси	Підручники для вивчення навчальної дисципліни: 1. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/Teoriia_metodol_heohr_nauky_CHast_1_2019.pdf 2. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/Teoriia_metodol_navch_posibn_2017.pdf 3. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/history-of-geography-Vlah_2018.pdf 4. http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB.pdf 5. http://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11051/1/posibnuc.pdf Освітні портали: https://edera.gitbook.io/ed-era-book-geography/geografichne_piznannya_zemli/epoha_velikih_geografichnih_vdkrittv http://www.lib.uzhnu.edu.ua/
Питання для підсумкового контролю	1. Визначення терміну «наука». Теорія і методологія науки. 2. Географія як наука. Об'єкт, предмет, мета та завдання географії. 3. Географічна оболонка та географічне середовище як об'єкт географії. 4. Предмет фізичної та соціально-економічної географії. 5. Місце географії серед інших наук. Система географічних наук. 6. Предметна сфера, мета та завдання історії географії. 7. Наукові підходи до періодизації історії географічної науки. 8. Джерельна база історії географії. 9. Давньогрецька натурфілософія: школи, представники, значення у географії 10. Розвиток географічної науки на Давньому Сході. 11. Географія в середньовічній Європі. 12. Географія середньовічного Сходу. 13. Великі географічні відкриття: передумови, хронологія та наслідки. 14. Полярні експедиції та їхнє значення. 15. Історія досліджень внутрішніх районів материків. 16. Океанографічні експедиції та історія досліджень Світового океану. 17. Дарвінізм і географічна наука. 18. Географічна наука на початку Нового часу. 19. Камеральна статистика та німецька географічна школа. 20. Хорологічна концепція І. Канта та А. Геттнера. 21. О. Гумбольдт як основоположник сучасної природничої географії.

	22. Географічні погляди К. Ріттера. 23. Німецька антропогеографічна школа Ф. Ратцеля. 24. Французька суспільно-географічна школа. 25. Географічний детермінізм у працях європейських та американських географів. 26. Наукові географічні школи в Росії наприкінці XIX-на початку XX ст. 27. Розвиток природничої географії в СРСР. 28. Повоєнна географія США та Західної Європи. 29. Напрямки та характерні риси сучасної географічної науки. 30. Історія географічного картографування. Еволюція картографічних творів. 31. Географічні дослідження території України. 32. Основоположники української географії 33. Виникнення і діяльність наукових географічних інституцій в Україні. 34. Історія Українського географічного товариства. 35. Українська фізико-географічна школа: історія становлення, головні постаті. 36. Українська суспільно-географічна школа: історія становлення, головні постаті. 37. Теоретичний та емпіричний рівні географічного знання. 38. Науковий факт та наукова проблема як початок географічного знання. 39. Гіпотези та теорії у географічній науці. 40. Наукові концепції, парадигми та вчення у географічній науці. 41. Ієрархічна система наукових знань у географії. 42. Географічні закони і закономірності. 43. Географічний простір та час. 44. Мова географії, її характеристики та компоненти. 45. Поняття, терміни та категорії географічної науки. 46. Методологія науки, її завдання та категоріальний базис. Поняття наукового методу. 47. Загальна характеристика та рівні методології географії. 48. Наукові підходи та принципи у географічних дослідженнях. 49. Загальнологічні та загальнонаукові методи географічних досліджень. 50. Конкретнонаукові методи географічних досліджень. 51. Особливості картографічного зображення. 52. Моделювання в географії. 53. Географічне прогнозування. 54. Підходи в географічній науці (історично-генетичний, системний, структурно-функціональний, конструктивний, синергетичний, міждисциплінарний) 55. Ідеї географічного детермінізму, інвайроменталізму, посибілізму, пробабілізму, індетермінізму. 56. Розвиток уявлень про вплив людини на природу та формування основ раціонального природокористування. 57. Концепція стійкого розвитку. 58. Ландшафтна парадигма в фізичній географії. 59. Палеогеографічна концепція. 60. Становлення політико-географічної думки. 61. Ідеї німецької геополітичної школи. 62. Ідеї англо-саксонської геополітичної школи. 63. Концепція «великої шахівниці» З. Бжезінського. 64. Цивілізаційна концепція С. Гантінгтона. 65. Ідеї російської геополітичної школи. 66. Сучасні політико-географічні концепції. 67. Теоретико-методологічні уявлення П. А. Тутковського 68. Теоретико-методологічні уявлення С. Л. Рудницького. 69. В. І. Вернадський та вчення про ноосферу. 70. Геополітичні концепції та доктрини України. 71. Українська природничо-географічна школа та її теоретичні ідеї.
--	---

	72. Українська суспільно-географічна школа та її теоретичні ідеї. 73. Характерні риси сучасної географії. Роль та завдання географії у сучасному світі. 74. Функції та сучасні тенденції розвитку географії у сучасному світі. 75. Екологізація та гуманізація географії. 76. Сучасні наукові географічні школи. 77. Пріоритетні напрями розвитку української географії.
--	--